

**MATERIAŁY DO PRAC MIĘDZYSAMORZĄDOWEJ
KOMISJI HANDLU WEWNĘTRZNEGO**

————— ■ —————
SEKCJA ROLNA

Wykonane przy współpracy Lwowskiej Izby Rolniczej

RYNEK OWOCARSKI

MONOGRAFIA POWIATOWA

powiat Tarnobrzeg

Na prawach rękopisu

**Materiały surowe do wewnętrznego
użytku Komisji.**

WARSZAWA, LISTOPAD 1937

M O N O G R A F I A

PRODUKCJI SĄDOWNICZEJ I HANDLU OWOCARSKIEGO

NA OBSZARZE POWIATU

T A R N O B R Z E S K I E G O

Opracował:
Józef Łukaszewicz
Powiatowy Instruktor Ogrodnictwa

C-3587/11

Q 2/20/53/800

MONOGRAFIA SADOWNICZA

I.

Charakterystyka sadownictwa na obszarze powiatu.

A.

1. Ogólny obszar gruntów, znajdujących się w r.1937 pod sadami wynosi 823 ha, w tym:

a/ pod sadami starymi /powyżej 20 lat/	53 ha
b/ " " młodymi owocującymi /10-20 lat/	80 "
c/ " " " nieowocującymi /pon.10 lat/	<u>690 "</u>
razem	823 ha

2. Stosunek ogólnej powierzchni gruntów znajdujących się pod sadami do ogólnej powierzchni gruntów ornych przedstawia się następująco: Obszar sadów w powiecie tarnobrzeskim wynosi 823 ha, gruntów ornych - 32.221 ha. Powierzchnia gruntów znajdujących się pod sadami stanowi 2,63 %. Procentowy stosunek powierzchni gruntów ornych do ogólnej powierzchni powiatu wynosi 33.75 %.

3. Podział ogólnej ilości sadów według wielkości powierzchni:

Ilość sadów ogółem %	Sady o 'pow.do '1/4 ha ' %	Sady o 'pow.1/4 '-1/2 ha ' %	Sady o 'pow. '1/2 - 2 ' ha ' %	Sady o 'pow. '2 - 5 ha ' %	Sady o 'pow.powyż. '5 ha ' %
100 %	52.91	25.35	17.54	3.61	0.59

4. Przeciętna ilość drzew owocowych na 1 ha :

a/ w sadach starych około 155 sztuk

b/ " " młodych " 116 "

5. Ilość drzew owocowych ogółem w granicach powiatu wynosi 100.386 sztuk.

Ilość drzew : owoc. ogółem :		w t y m																
		jabłoni			grusz			śliw			czereśni		wiśni		orze- chow		mo- re- sk	
sztuk : %		szt. : %			szt. : %			szt. : %			szt. : %		szt. : %		szt. : %		le- wi- nie	
100386:100		76772:76,48			10095:10,05			8954:8,93			2767:2,75		1381:1,38		417:0,41		- : -	

B.

Ogólna charakterystyka produkcji owocarskiej na obszarze powiatu.

- Skład ogólnej ilości drzew owocowych w odniesieniu do poszczególnych gatunków.

a/ w sadach starych /powyżej 20 lat/:

Ilość drzew : owoc. ogółem :	Jabłonie					Grusze					śliwy			Czo- reś- nie	Wi- śnie	Orze- chy
	Ogół. let. jes. zim.					Ogół. let. jes. zim.					Ogół. węg. inne					
	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%			
100	: 80	32	24	24	: 5	- 4,5	0,5	: 15	3	12	: -	: -	: -			

b/ w sadach młodych owocujących /od 10-20 lat/:

100	: 95	1,9	7,6	95,5	: 2	- 2	-	: 3	0,9	2,1	: -	: -	: -			
-----	------	-----	-----	------	-----	-----	---	-----	-----	-----	-----	-----	-----	--	--	--

c/ w sadach młodych nieowocujących /poniżej 10 lat/:

100	: 85,0	0,8	7,5	74,7	: 8,2	- 5,7	2,5	: 5,8	-	-	: 1,9	: 1,0	: 0,1			
-----	--------	-----	-----	------	-------	-------	-----	-------	---	---	-------	-------	-------	--	--	--

- Najczęściej spotykany skład gatunkowy drzew owocowych:

a/ w typowym sadzie o powierzchni do 1/4 ha:
jabłonie - 88%, grusze - 6, śliwy - 6%

b/ w typowym sadzie o powierzchni od 1/4 do 1/2 ha:
jabłonie - 79,5%, grusze - 5,9%, śliwy - 13,4%, czereśnie - 1,2%

c/ w typowym sadzie o powierzchni 1/2 - 2 ha:
jabłonie - 80%, grusze - 8%, czereśnie - 2%, wiśnie - 1%,
śliwy - 9%

d/ w typowym sadzie o powierzchni 2 - 5 ha:
jabłonie - 87%, grusze - 3%, śliwy - 9%, czereśnie - 0,3%, wiśnie - 0,7%

e/ w typowym sadzie o powierzchni powyżej 5 ha:
jabłonie - 84%, grusze - 7%, śliwy - 6%, czereśnie - 1%, wiśnie - 2%

- Przeciętny roczny zbiór /w kilogramach/ z jednego drzewa obliczony na podstawie arytmetycznej z lat dobrego, średniego i małego urodzaju:

I. W sadzie starym /powyżej 20 lat/

Urodzaj	Jabłka	Gruszki	Sliwki	Czereś nie	Wiśnie	Orzechy
dobry	50 kg	35 kg	10 kg	-	-	10 kg
średni	30 "	25 "	5 "	-	-	5 "
mały	10 "	10 "	-	-	-	-
przeciętny roczny zbiór z 1 drzewa	30 kg	23 kg	5 kg	-	-	5 kg

II. W młodym sadzie owocującym /10 -20 lat/:

Urodzaj	Jabłka	Gruszki	Sliwki	Czereś nie	Wiśnie	Orzechy
dobry	80 kg	60 kg	15 kg	15 kg	15 kg	-
średni	40 "	35 "	10 "	10 "	10 "	-
mały	10 "	15 "	8 "	8 "	8 "	-
przeciętny roczny zbiór z 1 drzewa	43 kg	37 kg	11 kg	11 kg	11 kg	-

4. Ogólna produkcja owoców / w kg/ w jednym sezonie produkcyjnym:

Rok	Ogólna produkcja w kg	Produkcja jabłek w kg	Produkcja gruszek w kg	Produkcja śliwek w kg	Produkcja wiśni w kg	Produkcja czereś. w kg	Produkcja orzechów w kg
1934	1406900	1365000	27000	14900	-	-	-
1935	194200	187000	7200	-	-	-	-
1936	730500	704500	17400	8600	-	-	-
1937	194200	187000	7200	-	-	-	-
przeciętna produkcja w 1.1934/	37	631500	610900	14700	5900	-	-

Procentowy udział sadów starych i młodych /owocujących/ w ogólnej produkcji jabłek, gruszek i śliwek przedstawia się następująco:

Produkcja	Jabłka	Gruszki	Sliwki
sadów starych /pow.20 lat/	18	37	52
sadów młodych /10-20 lat/	82	63	48
razem	100	100	100

Charakterystyka jakości produkcji owocarskiej na obszarze powiatu.

I. Charakterystyka handlowych odmian owoców w odniesieniu do poszczególnych gatunków.

/ Wykaz ważniejszych gatunków i odmian handlowych, produkowanych na obszarze powiatu, w procentach ogólnej produkcji owoców /.

Gatunek owocu	Produkcja ogółem	Nazwa odmiany	Jaki procent stanowi produkcja danej odmiany w produkcji ogólnej.
jabłonie	100%	Kronselskie	2%
		Piękna z Boskoop	8%
		Reneta Kulona	6%
		Reneta Landsberska	8%
		Reneta Baumana	4%
		Malinowe Oberlandzkie	4%
		Sztetyna Zielona	4%
		Sztetyna Czerwona	4%
		Grochówka	4%
grusze		Plebanka	2%
		Bera Diehl'a	1%
śliwki		Węgierka zwykła	2%
		Węgierka włoska	2%
		Renkloda	1%
		Damascena	3%
wiśnie		Lutówka	1%
		Ostheimska	1%

U w a g a : powyższe dane nie są zupełnie ścisłe, gdyż zostały one wyśredkowane na podstawie obliczeń dokonanych w niektórych tylko miejscowościach/o bardziej nasilonej produkcji/.

2. Jakościowa ocena przeciętnego rocznego zbioru owoców z jednego drzewa, /oddzielnie dla sadów starych - powyżej 20 lat i młodych sadów owocujących - od 10 - 20 lat/ z uwzględnieniem dorodności owoców, procentowości owocu zagrzybionego. Procentowy podział przeciętnego rocznego zbioru owoców z jednego drzewa na wybory I, II, III dla jabłek i gruszek, I, II dla śliw i orzechów włoskich.

Sady stare / powyżej 20 lat /.

<u>Jabłonie</u>	I wybór	10%	<u>Grusze</u>	I wybór	10%	<u>Śliwy</u>	I wybór	15%
	II	"		II	"		II	"
		15%			15%			85%
	III	"		III	"			75%
		75%			75%			
	Orzechy	I wybór	50%	-	II wybór	50%		

Sady młode, owocujące /od 10 do 20 lat/.

<u>Jabłonie</u>	I wybór	20%	<u>Grusze</u>	I wybór	20%	<u>Sliwy</u>	I wybór	30%
	II	"		II	"		II	"
		15%			15%			70%
	III	"		III	"			
		65%			65%			

D.

Owoce jagodowe: maliny, truskawki, porzeczki i agrest uprawia się w tak minimalnych ilościach, iż w handlu owocarskim i w konsumpcji nie odgrywają najmniejszej roli.

E.

Przetwórstwo na obszarze powiatu.

1. Suszarnie:

Na obszarze powiatu tarnobrzeskiego projektowana jest budowa 3-ch suszarni gospodarskich. Jedyną trudnością w ich uruchomieniu jest konieczność uzyskania kredytów z Państwowego Banku Rolnego. Kredyt taki wymaga bowiem zabezpieczenia hipotecznego, rolnicy zaś swych hipotek nie chcą obciążać wieloletnimi zobowiązaniami.

2. Przetwórnice:

Projektuje się również wybudowanie w niedalekiej przyszłości wytwórni naturalnych soków owocowych. Na obszarze powiatu tarnobrzeskiego wytwórnia taka miałaby kolosalne znaczenie, ze względu na znaczny w ogólnej produkcji procent owoców nie nadających się do przechowywania.

II.

Charakterystyka eksploatacji sadów.

1. Eksploatacja bezpośrednia: Sady eksploatowane bezpośrednio przez właścicieli stanowią zaledwie 5% ogólnej ilości sadów tak starych /powyżej 20 lat/ jak i młodych /od 10 - 20 lat/.

2. Eksploatacja sadów przez oddawanie w dzierżawę:

a/Sady rok rocznie oddawano w dzierżawę stanowią w obu wypadkach 95%.

b/ Dzierżawców wyznania mojżeszowego jest około 90%, pozostałe zaś 10% częściowo rekrutuje się spośród miejscowych gospodarzy-rolników.-

3. Charakterystyka bezpośredniej eksploatacji sadów.

Nieliczni rolnicy, eksploatujący sady na własną rękę, zbierają owoce w niezawsze odpowiedniej porze, zazwyczaj zbyt wcześnie. W czasie zbioru owoców nie są one od razu sortowane na wybory, gdyż jak twierdzą tutejsi sadownicy tego rodzaju sortowanie "nie bardzo się opłaca" ze względu na małe ilości owoców I wyboru, w ogólnych zbiorach.

4. Charakterystyka eksploatacji sadów oddawanych w dzierżawę.

Zbiór owoców w sadach dzierżawionych odbywa się prawie wyłącznie w sposób b.prymitywny tj. przez otrząsanie drzew, rzadziej przez "obrywanie" owoców. Ponieważ dzierżawcami jak wyżej podano są w 90% żydzi, owoce z sadów dzierżawionych zbierają oni o parę tygodni zawcześniej, bowiem już w drugiej połowie września, ze względu na przypadające w tym czasie żydowskie święta. Na obszarze powiatu tarnobrzeskiego najczęściej spotykane są dzierżawy jednoroczne, czasem dwuletnie, a niekiedy nawet 3, 4, 5, i 6-letnie. Umowy dzierżawne zawierane są z reguły ustnie, w ciągu zimy lub wczesną wiosną: /przed i w czasie kwitnienia drzew/. Dzierżawcy płać w momencie wydzierżawienia sadu najczęściej całą umówioną sumę tenuty dzierżawnej, rzadziej zaś zadatkują sady. Niekiedy wydzierżawiają oni tylko część drzew owocowych znajdujących się w danym sadzie. Zdarza się też wydzierżawianie sadu z góry na kilka lat, z tym zastrzeżeniem, że bierze się pod uwagę tylko lata urodzajne. Ustna umowa polega jedynie na ustaleniu prawa dzierżawcy do zabrania owoców z sadu dzierżawionego, przyczym czasami właściciel sadu zobowiązuje się jednocześnie do pilnowania tych owoców do momentu zbiorów. Przeciętna, roczna tenuta dzierżawna za 1 ha sadu wynosi: w sadach starych /powyżej 20 lat/ około 1.000 do 2.000 zł. a nawet czasem i więcej, w sadach młodych owocujących /10 do 20 lat/ około 1.000 - 1.500 zł. Są to sumy maksymalne.

Wysokość tenuty dzierżawnej zależy w dużej mierze od pory wydzierżawiania sadu. Najniższe tenuty dzierżawno rolnik uzyskuje, wydzierżawiając sad z końcem jesieni. Poddzierżawianie sadów na obszarze powiatu tarnobrzesckiego spotyka się dość często. Odstępujący dzierżawę niejednokrotnie zarabia często 100 a nawet 200 i 300%.

III.

Charakterystyka podaży owoców w ramach jednego sezonu produkcyjnego.

---

1. Ogólne rozmiary podaży w stosunku do ogólnej produkcji owoców w ramach jednego sezonu produkcyjnego.

Gatunek owoców	Ogółem produkcja %	Ogółem podaż %	Różnica %
a/ sady stare /powyżej 20 lat/			
jabłka	100	89	11
gruszki	100	81	19
śliwki	100	58	42
b/ sady młode owocujące /10 - 20 lat/			
jabłka	100	91	9
gruszki	100	80	20
śliwki	100	62	38
c/ ogólne rozmiary podaży			
jabłka	100	90	10
gruszki	100	80	20
śliwki	100	60	40

Głównym czynnikiem wpływającym na powstanie różnicy między ogólną produkcją, a podażą jest konsumpcja wewnętrzna, która jednak jak to widać z powyższego zestawienia, stanowi zaledwie znikomy procent ogólnej produkcji. W ogólnych rozmiarach produkcji jabłka stanowią około 97%, gruszki około 2%, śliwki około 1%; przyczym w ogólnej produkcji :

jabłek produkcja sadów starych wynosi 18%	-	młodych	-	82%			
gruszek	"	"	"	37%	"	-	63%
śliwek	"	"	"	52%	"	-	48%

2. Terminy, w jakich oferowane są do sprzedaży głównie partje owoców /procentowo w poszczególnych miesiącach, w stosunku do ogólnej podaży/ w ramach jednego sezonu produkcyjnego.

a/ wahania podaży w sadach eksploatowanych bezpośrednio przez właścicieli:

Gatunek owocu	Podaż ogółem %	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	I	II	III	IV
		%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%	%
jabłka	100	1	-	-	12	12	35	10	10	8	6	4	2
gruszki	100	-	-	-	-	20	60	15	5	-	-	-	-
śliwki	100	-	-	-	80	20	-	-	-	-	-	-	-

b/ wahania podaży w sadach eksploatowanych przez dzierżawców:

jabłka	100	3	-	-	15	40	10	5	10	7	4	3	3
gruszki	100	-	-	-	-	80	10	5	5	-	-	-	-
śliwki	100	-	-	-	80	20	-	-	-	-	-	-	-

3. Na obszarze powiatu nie ma dotychczas ani jednej racjonalnie urządzonej przechowalni na owoce. Sady należące do gospodarstw większych, są z reguły wdzierżawiane żydom. Dzierżawcy-żydzi zakupione i zebrane z sadów owoce częściowo przechowują, pozostałą zaś część /szczególnie owoce pochodzące z sadów drobnych/ starają się zbyć odrazu, ponieważ nie mają ich gdzie przechować i jednocześnie potrzebna im jest uzyskana ze sprzedaży owoców gotówka. Naogół jednak dzierżawcy częściej przechowują owoce, przez pewien czas, w prowizorycznych pomieszczeniach, niż rolnicy - bezpośrednio eksploatujący posiadane sady. Gospodarstwa włościńskie odczuwające ciągle brak gotówki starają się jak najprędzej t.j. bezpośrednio po zbiorach zbyć posiadany towar.

4. Typowa wielkość jednorazowych partji owoców, oferowanych do sprzedaży z sadów włościńskich /przy sprzedaży prowadzonej na własną rękę/ wynosi przeciętnie 10 q. Ważną rolę w kształtowaniu się rozmiarów podaży owoców stanowi w tych wypadkach różnorodność gatunków i odmian w sadach obecnie owocujących.

5. Opakowanie dla jabłek i gruszek stanowią prawie wyłącznie skrzynki typu "lubelskiego", o pojemności 45 - 50 kg. wagi brutto, /tara skrzynki wynosi 10-11 kg./ . Do śliwek używane są kosze o pojemności 30 kg., lub skrzynki o przeciętnej pojemności 30 - 50 kg.
6. Na obszarze powiatu tarnobrzeskiego nie zwracano dotąd najmniejszej uwagi na specjalny dobór opakowań właściwych dla poszczególnych gatunków i odmian owoców. Z tego też względu dla wszystkich odmian jabłek i gruszek używa się jednakowych, wyżej wspomnianych skrzynek typu "lubelskiego". Przy pakowaniu - nie sortuje się owoców na wybory.
7. Poszczególne jednostki opakowania nie są znakowane zupełnie; jedynie przy przewozie owoców w transporcie kolejowym używane są do oznaczenia towaru znaki przyjęte przez P.K.P.
8. Charakterystyka organizacji podaży owoców przez gospodarstwa rolne:
A/ Eksploatacja bezpośrednia /przez producentów/
a/ najczęściej spotykaną formą sprzedaży towaru przez właścicieli sadów jest sprzedaż owoców na miejscu w sadach, bezpośrednio po zbiorach. W powiecie tarnobrzeskim znajdują się dwa miejscowe rynki zbytu: Tarnobrzeg i Rozwadów. Owoce są tu przywożone wozami. Pod względem dorodności, są to przeważnie owoce poślednio choć nie brak owoców i pierwszej jakości. Poza wspomnianymi wyżej miejscowościami owoce wywożone są wozami do Sandomierza, Mielca i Majdanu Kolbuszowskiego, miejscowości odległych o kilkanaście do kilkudziesięciu kilometrów. Niektórzy właściciele sadów próbowali również wywozić swoje owoce na główne rynki zbytu: do Warszawy, Krakowa i Katowic. Są to jednak wypadki rzadkie. Sprzedaż za pośrednictwem firm komisowych i organizacji producentów nie istnieje. Sprzedaż do przetwórci i suszarni występuje w małych rozmiarach.

Ogółem podaż owoców %	Sprzed.owoc. na miejscu w sadach %	Sprzed.owoc. na targach %	Sprzed.owoc. na gł.ryn- kach zbytu %	Sprzed. za pośr. f.komis.org. %	Sprzed. za pośr. prod. %	Sprzedaż do przetw. i suszarni. %
100	50	30	10	-	-	10
B/ Organizacja podaży owoców przez dzierżawców sadów:						
100	-	60	30	-	-	10

Dzierżawcy sprzedają owoco zazwyczaj na własną rękę na miejscowych i zaniejscowych /głównych/ rynkach zbytu, lub też posiadany towar odsprzedają większym hurtownikom. W powiecie tarnobrzesckim na miejscowych rynkach zbytu, hurtowe ceny osiągane za owoce są identyczne z cenami płacconymi na głównych rynkach zbytu /w sezonie jesiennym i zimowym/. Rozbudowujący się obecnie centralny okręg przemysłowy niewątpliwie pochłonie całą produkcję owocarską powiatu tarnobrzesckiego, tak, że w przyszłości kwestia zbytu owoców z całego obszaru powiatu będzie rozwiązana.

9. Owoce z reguły dostarczane są na rynek zbytu przez producentów lub dzierżawców, nie zaś przez kupujących.
10. Przy wszystkich formach sprzedaży /patrz jak wyżej/należność za owoce regulowana jest przy odbiorze towaru.
11. Owoce odstawiane są przeważnie w opakowaniu kupującego. Sprzedaż towaru odbywa się jedynie na wagę.
12. Owoce dostarczane na rynek miejscowy lub główny nie są sortowane. Z całości zbioru przeznaczonogo do sprzedaży, odrzucane są jedynie owoce popsute, tj. zgniłe, lub bardzo robaczywo. Oczywiście rezultat jest ten, że kupcy za taki towar oferują na głównych rynkach zbytu niższe ceny od dających się uzyskać za owoce przesortowane. Naogół jednak ceny osiągane za niesortowane owoce na rynkach powiatu tarnobrzesckiego są dość wysokie, w porównaniu z cenami osiąganymi za takie owoce na innych rynkach.

13. Racjonalnych przechowalni niema dotychczas na obszarze powiatu. Sposób przechowywania owoców jest zupełnie prymitywny. Mianowicie: owoce są przechowywane w kopcach, komorach, na strychach i w piwnicach, lub w niezamieszkałych izbach. Trudno jest określić nawet w przybliżeniu ilość tych prymitywnych przechowalni, ponieważ każda komora lub piwnica traktowana jest przez rolnika lub dzierżawcę jako przechowalnia.

IV.

K o n s u m e j a .

W gospodarstwach włościańskich prawie sto procent zbioru owoców jest przez rolników sprzedawane.

W gospodarstwie spożywane są jedynie w części śliwki oraz nadpsuto i robaczywe letnie, jesienne i zimowe jabłka i gruszki, choć nawet robaczywe gruszki każdy rolnik stara się jak najlepiej spieniężyć. Wyjątkowo tylko można spotkać gospodarstwa, gdzie na zimę przechowano część owoców, lecz i w tych wypadkach w miarę możliwości są one sprzedawane.

V.

Organizacja hurtowego handlu owocami na obszarze powiatu.

A.

Ogólne dane informacyjno:

1. Główne ośrodki handlu owocami na obszarze powiatu: a/ 1/ Tarnobrzeg, miasto powiatowe, oraz 2/ Rozwadów, miasteczko posiadające węzłową stację kolejową. Tarnobrzeg liczy 12.000 mieszkańców, Rozwadów zaś 7.000 -. Tarnobrzeg posiada dobrą komunikację kolejową, oraz szosy: Sandomierz-Dębica-Kraków i Sandomierz-Kolbuszowa-Rzeszów, jak również linię komunikacji wodnoej na Wiśle, statkami Towarzystwa " Vistula ". Podaż owoców w powiecie tarnobrzeskim koncentruje się

- w tych dwóch miejscowościach, ponieważ tam właśnie koncentruje się główny ruch ludności.
2. Hurtowy handel owocami na obszarze powiatu prowadzony jest tylko przez osoby prywatne. Na ogólną ich liczbę 12-stu osób - osiem - jest wyznania mojżeszowego, pozostałe zaś cztery - rz. Katolickiego.
  3. Kupcy prowadzący hurtowy handel owocami zazwyczaj nie wykupują świadectw przemysłowych, przyczem handel owocami traktują jako swoje zajęcie uboczne. Jeżeli chodzi o szacunek ogólnych obrotów owocami /wkg. i zł./ na obszarze powiatu, to można przyjąć, że w lata urodzajne przez kupców prowadzących hurtowy handel owocami zostaje sprzedane około 2.000 q owoców, za łączną kwotę 40.000 zł. Kapitał własny wszystkich hurtowników owocarskich łącznie na obszarze powiatu może w przybliżeniu wynosić do 100.000 zł., ponieważ ci sami kupcy poza obrotami owocami pochodzącymi z sadów powiatu tarnobrzeskiego zakupują towar i w innych powiatach. Żadnych specjalnych urządzeń do przechowywania owoców, prócz zwykłych piwnic i izb nieszkalnych chwilowo niezamieszkałych, kupcy - hurtownicy nie mają.
  4. Na obszarze powiatu tarnobrzeskiego, w okresie czasu od 1930 r. nowo powstałych lub zlikwidowanych przedsiębiorstw prowadzących hurtowy handel owocami nie było.
  5. Kredyt: W celu uchronienia posiadaczy sadów przed wyzyskiem jaki ma miejsce, ze strony dzierżawców, przy sprzedaży owoców na pniu, miejscowa Komunalna Kasa Oszczędności od dwóch lat uchwała i udziela kredytu jednorocznego, oprocentowanego do 7% w stosunku rocznym.
  6. Spółdzielni jak również innych organizacji producenckich na obszarze powiatu tarnobrzeskiego brak.

B.

Charakterystyka hurtowego handlu owocami na obszarze powiatu.

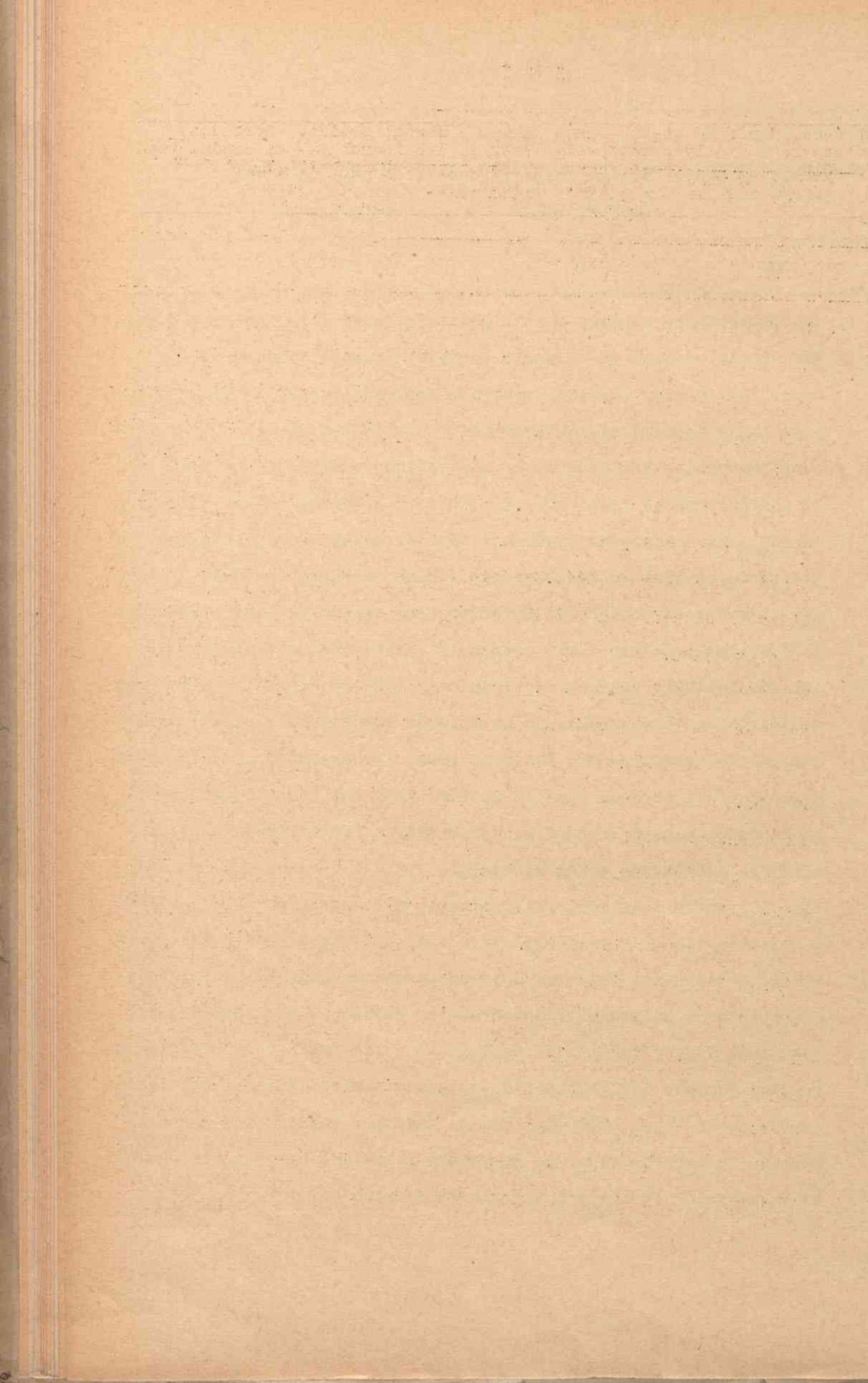
1. Szacunek ogólnych rozmiarów rocznej /sezon produkcyjny/ sprzedaży owoców na obszarze powiatu, w tym: a/ sprzedaż bezpośrednio przez właścicieli eksploatujących sady, b/ sprzedaż przez dzierżawców sadów.

N a o b s z a r z e p o w i a t u

Roczna sprzedaż owoców ogółem %	Roczna sprzedaż bezpośrednio przez właścicieli sadów %	Roczna sprzedaż owoców przez dzierżawców %
100	10	90

2. Charakterystyka udziału i roli poszczególnych form handlu w hurtowym handlu owocami na obszarze powiatu. a/ handel domokrażny : Około 70%, a więc znaczną większość ogólnej produkcji owoców zakupują kupcy domokrażni, zamieszkali w najbliższej okolicy, b/ miejscowi hurtownicy zakupują około 10% ogólnej produkcji, c/ zamiejscowi zaś hurtownicy około 20%. Miejscowi pośrednicy zadawalają się czasem tylko mniejszym zyskiem w formie odstępnego uzyskiwanego od przyjezdnych hurtowników. Częściej jednak odstępnę to równa się sumie stanowiącej conajmniej podwójną cenę owoców płaconą przez danego pośrednika. Czasem nawet pośrednik zarabia bez najmniejszych wkładów kapitału własnego, pośrednicząc tylko w kupnie owoców przez zamiejscowego hurtownika. d/ na targach zakupywane są tylko mniejsze partie owoców, są one dowożone przez producentów oraz drobnych kupców. e/ Na terenie powiatu spółdzielnie ani żadne organizacje producentów handlu owocami nie prowadzą. f/ Przetwórnice owocowo zakupują dotychczas pewne niewielkie tylko ilości owoców, przeważnie III-ciej sorty i braków, przyczem używają je na wyrób octu, powideł i marmelad. Obecnie znajduje się w budowie /w powiecie sandomierskim, w miejscowości Dwikozy/ zaprojektowana na dużą skalę przetwórnica owocowo - warzywna. Przetwórnice tę buduje Związek Spółdzielni Spożywców R.P. "Społem". Ze względu na to, że Dwikozy są odległe od granicy powiatu tarnobrzeskiego zaledwie o kilka kilometrów, większe partie owoców będą mogły być tam dostarczane również i z obszaru powiatu tarnobrzeskiego. g/ Sprzedaży komisowej na obszarze powiatu tarnobrzeskiego dotychczas nie stosowano.

Kurt.hand. na obszarze pow.ogółem	Hand.do- mokrażny	Zakup przez hurt. m.	Zakup przez hurt. zam.	Zakup przez przetw. i susz.	Handel spółdz. lub innych or- gan.producent.	Sprzed.za pośrednictwem f.kom.pryw.
%	%	%	%	%	%	%
100	65	10	15	10	-	-

3. Typowe warunki zakupu przy każdej z wymienionych form handlu.

W wypadkach nabycia towaru przez handlarza demokrażnego oraz przez hurtownika miejscowego, owoce zakupywane są przeważnie w okresie kwitnienia drzew lub zawiązywania zawiązków owocowych. Rzadziej spotyka się zakup owoców w jesieni na pniu. Owoce z reguły zakupywane są w stanie nieposortowanym. Opakowań do owoców przeważnie dostarcza kupujący. Różnica w cenie pomiędzy kupnem owoców wiosną i jesienią jest kolosalna, wynosi niekiedy 300 - 500%. Zamiejscowi hurtownicy zakupują owoce nieco ładniejsze, pochodzące z sadów starraniej prowadzonych, najczęściej jednak też na pniu. Hurtownicy zamiejscowi posiadają również własne opakowania do owoców.

4. Owoce sprzedawane są przez właścicieli sadów najczęściej pierwszemu lepszemu kupcowi, jaki się u niego zjawi. Sadownicy nie starają się o kupców, raczej przeciwnie kupcy często ubiegają się o lepsze i większe sady, w których owoce są bardziej wartościowe.

5. Analiza kalkulacji właściciela sadu w odniesieniu do wpływu gotówkowego netto otrzymanego za sprzedane owoce. a/ Przy wydzierżawianiu sadu rolnik nie ma żadnych wydatków związanych z eksploatacją sadu. Pieniądze otrzymane za sprzedane owoce stanowią dla niego dochód netto, równający się przeciętnie 1/3 do 1/5 faktycznej wartości zbioru. b/ Przy bezpośredniej eksploatacji sadu, właściciel ponosi następujące koszty:

pilnowania sadu,
zbioru owoców,
robocizny przy pakowaniu owoców,
pakowania /skrzynki, wióry, papier/,
wywozu na rynek zbytu,
robocizny /człowieka sprzedającego owoce/
obciążają go również ewentualne straty spowodowane psuciem się owoców.

6. Owoce z obszaru powiatu tarnobrzeskiego wywożone są na następujące główne rynki zbytu: Warszawa, Kraków, Katowice i Lwów.
7. Hurtownicy prawie zawsze dowożą sami owoce do głównych rynków zbytu. Większe partje owoców są również wysyłane do hurtowników w dużych miastach. Całkowita należność za dostarczone owoce wypłacana jest niezwłocznie. Komisowej sprzedaży owoców na obszarze powiatu prawie zupełnie się nie spotyka.

C.

Charakterystyka typowych form handlu owocami występujących na obszarze powiatu.

1. Miejscowy kupiec domokrażny:

1. Kupiec domokrażny świadectwa przemysłowego zazwyczaj nie wykupuje.
2. a/ handlarz owocami z reguły posiada inny zawód główny, np. jest on jednocześnie dorożkarzem, tragarzem, szewcem, handlarzem jajami i drobiem i t.p.
b/ handlarz domokrażny ma zazwyczaj współników, z których każdy posiada jakiś główny zawód, /jeden z wyżej wymienionych/.
3. Przygotowanie fachowe handlującego stanowi jedynie nabyta przy pracy własna praktyka.
4. Handloma owocami zajmują się przeważnie ci sami ludzie od szeregu lat.
5. Obroty owocami kupca domokrażnego stanowią około 40% ogólnych obrotów rocznych. Pozostałe zaś /np. handel jajami i drobiem/ stanowią 60% obrotów.
6. Głównym okresem, w którym obrót owocami stanowi podstawowe zajęcie kupca domokrażnego są miesiące: sierpień, wrzesień i październik.
7. Handlujący owocami niema stałych dostawców, a raczej przygodnie zakupuje towar wprost od producentów.
8. Kapitał zakładowy i obrotowy kupca domokrażnego wynosi minimum 10.000 zł.

9. Kupcy domokrażni korzystają z kredytów prywatnych, jak również udzielanych przez małe żydowskie banki.
10. Urządzeń specjalnych, służących do przechowania owoców kupcom domokrażnym brak. Owoce zakupione przez kupców przechowywane są w niezamieszkałych chwilowo pokojach i piwnicach.
11. Ryzyko domokrażcy handlującego owocami jest minimalne, ponieważ owoce kupowane są przez nich po cenach niobywale niskich w stosunku do cen jakie uzyskują za to samo owoce przy ich sprzedaży.
12. Firmy komisowe nie pośredniczą w handlu.
13. Kupiec domokrażny z obecnego stanu rzeczy jest najzupełniej zadowolony.

UWAGA: Jedynie kupcy wyznania katolickiego, handlujący od bardzo niedawna odczuwają poważne braki, a mianowicie: brak kapitału, fachowości, odpowiednich pomieszczeń oraz wyrobionych rynków zbytu.

14. Główną trudnością odczuwaną przez kupców domokrażnych jest brak fachowości w obchodzeniu się z owocami, brak odpowiednio dobrego towaru oraz należytych pomieszczeń do przechowywania owoców.

2. Miejscowy hurtownik:

1. Miejscowy hurtownik wykupuje świadectwo przemysłowe IV kategorii.
2. Główny zawód miejscowego hurtownika stanowi handel bydłem.
3. Przygotowanie fachowo hurtownika miejscowego pochodzi z własnej, nabytej z czasem praktyki.
4. Miejscowy hurtownik prowadzi handel owocami od kilkunastu lat.
5. Poza handlem owocami hurtownik miejscowy z zawodu trudni się handlem bydłem. Obroty owocami stanowią około 50% ogólnych obrotów rocznych przedsiębiorstwa.
6. Głównym okresem, w którym obrót owocami stanowi podstawowe zajęcie miejscowego hurtownika jest sierpień, wrzesień i październik.
7. Hurtownik miejscowy zakupuje owoce bezpośrednio od producentów, od kupców domokrażnych oraz dzierżawców.

8. Kapitał obrotowy miejscowego hurtownika wynosi od 30 - 50.000 zł.
9. Hurtownicy miejscowi z żadnych kredytów nie korzystają.
10. Racjonalnych przechowalni hurtownicy nie posiadają, towar magazynują w tymczasowych prymitywnych pomieszczeniach.
11. Ryzyko handlowe obciążające miejscowego hurtownika jest płaconych producentom za nabyte owoce minimalne wobec niskich cen/1 jednocześnie dość wysokich sum uzyskiwanych za sprzedany towar.
12. Firmy komisowe w nielicznych zaledwie wypadkach pośredniczą w zbyciu towaru. Wysokość prowizji pobieranej przez nie jest nieznana.
13. Jedną z najważniejszych trudności handlowych miejscowych hurtowników jest brak bliższych rynków zbytu.
14. Trudności, z jakimi borykają się miejscowi hurtownicy są jednako-
we dla wszystkich kupców prowadzących hurtowy handel owocami na obszarze powiatu, a więc przede wszystkim: 1/ brak umiętności fachowego obchodzenia się z owocami, 2/ brak jednolitego i jakościowo dobrego towaru, 3/ wreszcie brak racjonalnych przechowalni.

Charakterystyka typowej dzierżawy sadu

- a/ Dzierżawa przeciętnego sadu włościańskiego,
- b/ dzierżawa sadu folwarcznego

1. a/.b/ Dzierżawcy sadów zarówno włościańskich jak i folwarcznych świadectw przemysłowych nie wykupują.

2. Właściciel dzierżawy:

a, a/ dzierżawa sadu włościańskiego stanowi uboczny zawód dzierżawcy. Głównym jego zawodem jest handel drobiem.

b/ głównym zawodem dzierżawcy sadu folwarcznego jest handel bydłem,

b, a/ dzierżawa w obu wypadkach należy do jednej osoby, nigdy zaś do spółki kilku osób,

3. a/, b/ Fachowe przygotowanie dzierżawców sadów zarówno włości-
anskich jak i folwarcznych jest niedostateczno.
4. a/ Dzierżawieniem sadów włości-
anskich zajmuje się dzierżawca
od kilkunastu lat.
4. b/ Dzierżawieniem sadu folwarcznego, omawiany dzierżawca zajmuje
się około 10 lat.
5. a/ b/ Zakres pracy dzierżawców, poza handlem owocami, został już
w poprzednich punktach omówiony, z uwagi na to, że sad włości-
anski przeważnie dzierżawiony jest przez kupca domokrażnego, sad folwar-
czny zaś przez miejscowego hurtownika.
6. a/ Eksploatacja sadu stanowi podstawowe zajęcie dzierżawcy sadu
włości-
anskiego, głównie w okresie czasu od lipca do października.
6. b/ Natomiast dzierżawca sadu folwarcznego zajęty jest przy eksplo-
atacji sadu w nieco dłuższym okresie czasu, bowiem około 5
miesięcy t.j. od lipca do listopada.
7. a/ Dzierżawca sadu włości-
anskiego owoce zazwyczaj sprzedaje
miejscowym hurtownikom,
b/ Dzierżawca zaś sadu folwarcznego zbywa owoce na głównych
rynkach zbytu, prowadząc sprzedaż na własną rękę.
8. a/ Kapitał zakładowy i obrotowy dzierżawcy sadu włości-
anskiego
wynosi około 20.000 zł., gdyż dzierżawca dzierżawi jednocześnie
cały szereg sadów,
b/ Kapitał zakładowy i obrotowy dzierżawcy sadu folwarcznego
wynosi ca. 50.000 zł. z uwagi na to, że dzierżawca dzierżawi
również jednocześnie kilka sadów.
9. a/ b/ Dzierżawcy sadów zarówno włości-
anskich, jak i folwarcznych,
posiadają własny kapitał i z żadnych kredytów nie korzy-
stają.
10. a/ b/ Organizacja eksploatacji sadu i transportu przez dzierżawcę.
Dzierżawcy w obu wypadkach, tak do zbioru owoców, jak i do
pakowania i transportu wynajmują robotników, przeważnie
miejscowych. Zbiór więc owoców i pakowanie dokonywane jest ^{przez}
dzierżawców wraz z najętymi robotnikami.

11. a/ i b/ Ponieważ umowy dzierżawne dokonywane są w roku poprzedzającym dzierżawę t.j. przeważnie na jesieni lub w zimie, dlatego też ryzyko handlowo obciążające dzierżawcę jest dość znaczne. Na ryzyko to wpływają głównie szkody spowodowane: przez gradobicie, wiosenne przymrozki w czasie kwitnienia drzew, silne pojawienie się szkodników, otrząsanie owoców przez wiatry i wreszcie kradzież owoców. Biorąc to wszystko pod uwagę dzierżawca oferuje za sad odpowiednio niską cenę, wynoszącą w przeliczeniu na 100 kg. owoców /wartości 30 zł./ sumę - 3 - 15 zł.
12. a/ i b/ Analiza potrzeb handlowych: dzierżawcy-żydzi na ogół z kredytów nie korzystają, mając własne znaczne kapitały obrotowe, natomiast dzierżawcy-katolicy nie rozporządzają odpowiednimi kapitałami, z kredytów zaś korzystać nie mogą z braku odpowiednich kas kredytowych. Również daje się dotkliwie odczuwać brak specjalnych pomieszczeń w sadzie na owoce, oraz suszarni chociażby prymitywnych. Z braku przechowalni i suszarni w sadach gniją często masowo owoce, co w rezultacie zmniejsza wysokość tenuty dzierżawnej na przyszłe lata. Chociaż główne rynki zbytu są dość znacznie oddalone od obszaru powiatu tarnopolskiego /przeciętnie około 250 km/, to jednak transport owoców jest łatwy dzięki stałej komunikacji wodnej Wisłą, oraz dzięki znajdującym się na obszarze powiatu licznym stacjom kolejowym. Przy szacowaniu sadu, dzierżawcy biorą pod uwagę przede wszystkim wiek sadu, oraz dobór gatunków i odmian drzew. Wysokość tenuty dzierżawnej zależy również w dużej mierze od pory roku, w jakiej sad zostaje wydzierżawiony. Mianowicie: na jesieni tenuty dzierżawne są niskie, na wiosnę zaś, zwłaszcza po okwitnięciu drzew znacznie wyższe.

Ogólna Charakterystyka zbytu owoców w powiecie

1. Organizacja zbytu owoców w powiecie tarnobrzesckim posiada następujące wady:
  - a/ zbyt niskie ceny płacone za owoce producentom,
  - b/ brak zastosowania elementarnych zasad zbioru sortowania, pakowania i przechowania owoców,
  - c/ nieuregulowana podaż owoców w stosunku do popytu na rynkach miejscowych i zamiejscowych.
2. W celu usprawnienia organizacji zbytu owoców należałoby: a/ pomóc kupcom w prowadzeniu handlu owocami przez uruchomienie odpowiednich kredytów, jednorocznych, niskoprocentowych, b/ zorganizować skup i zbyt owoców na obszarze całego powiatu przy pomocy odpowiedniej spółki lub spółdzielni, c/ wyszukać dobre rynki zbytu, d/ wprowadzić umiejętny zbiór, jak również racjonalne sortowanie i pakowanie owoców, e/ wybudować szereg drobnych przechowalni na owoce w sadach, f/ zapewnić sobie przed sezonem zbyt owoców w nowopowstającym centralnym ośrodku przemysłowym.

VI.

Ceny owoców

1. Ceny owoców uzyskiwane przez właścicieli sadów w głównych okresach podaży owoców /lato, jesień, zima, wiosna/ na przestrzeni jednego sezonu produkcyjnego przy bezpośredniej eksploatacji sadu kształtują się następująco :

lato	10- 30 zł.	za 100 kg
jesień	10- 40 "	" " "
zima	30- 60 "	" " "
wiosna	30- 70 "	" " "

Uwaga:

Dane powyższe dotyczą cen owoców różnych.

jabłka deserowe:

lato	20 - 30 zł.	za 100 kg
jesień	30 - 60 "	" " "
zima	40 - 80 "	" " "
wiosna	60 - 100 "	" " "

jabłka kompotowe:

lato	10 - 20 "	" " "
jesień	10 - 30 "	" " "
zima	30 - 50 "	" " "
wiosna	30 - 60 "	" " "

2. Hurtowe ceny jabłek w poszczególnych miesiącach jednego sezonu produkcyjnego na miejscowym rynku zbytu:

maj	30 - 80 zł.	Listopad	30 - 50 zł.
czerwiec	20 - 60 "	grudzień	30 - 60 "
lipiec	10 - 30 "	styczeń	30 - 60 "
sierpień	10 - 30 "	luty	35 - 70 "
wrzesień	15 - 30 "	marzec	40 - 80 "
paździer.	20 - 40 "	kwiecień	40 - 90 "

Uwaga: Podane wyżej ceny hurtowe rozumieją się za 100 kg.

3. Wpływ na ceny owoców: a/ opakowanie owoców na ogół jest jednako-
we - stanowią je skrzynki typu lubolskiego. Owoce opakowane w ko-
sze lub beczki, uzyskują ceny znacznie niższe,

b/ większe partie owoców jednej odmiany bezwzględnie uzyskują
wyższe ceny. Natomiast odnośnie sortowania to jak dotychczas
nie
opłaca się ono, gdyż kupcy za owoce posortowane płać bardzo
często takie same ceny, jak i za owoce nieposortowane.

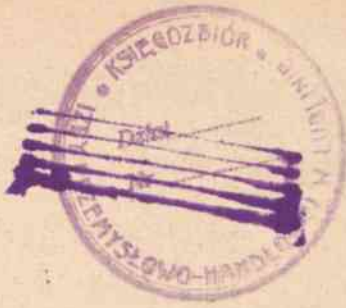
c/ Większe jednorazowe partie owoców są chętniej kupowane, jed-
nakże fakt ten nie wpływa na powydźższczenie poziomu cen lub
też odbija się jedynie nieznacznie.

4. Analiza kosztów transportu i innych opłat związanych z transportem
owoców /na obszarze powiatu i na dalsze rynki zbytu/. Transport
owoców na obszarze powiatu odbywa się wyłącznie wozami. Przewóz
skrzynki owoców wagi 45 kg. /lubelska/ na przestrzeni 10 - 40
km kosztuje w transporcie kołowym 30 - 60 gr., co w przeliczeniu
na 100 kg. owoców wyniesie o.60 zł. do 1.20 zł.

Koszty transportu na dalsze rynki zbytu wypadają niezbyt drogo,
dzięki komunikacji wodnej rzeką Wisłą w kierunku Krakowa, War-
szawy i Gdyni. Natomiast transport kolejowy owoców wypada dużo
drożej, jeżeli weźmiemy pod uwagę koszt następujących pozycji:
odpowiedniego opakowania owoców do transportu kołowo-konnego
do stacji kolejowej oraz przewozu owoców koleją do miejsc
przeznaczenia np. do Krakowa lub Warszawy, wreszcie dowozu ze

stacji do miejsca zbytu wówczas koszt przewozu 100 kg w transporcie
kolejowym wyniesie 20 gr.

Biblioteka Uniwersytetu
M. CURIE-SKŁODOWSKIEJ
w Lublinie

C 3587 M

BIBLIOTEKA U. M. C. S.

Do użytku tylko w obrębie
Biblioteki